

Standardy międzynarodowe dotyczące opieki nad ocalałymi z przemocy seksualnej w konflikcie zbrojnym (część 2).

Artykuł został sfinansowany z grantu MARIO

Autorka: dr Katarzyna Czeszejko-Sochacka

Kierowniczka projektu MARIO w Fundacji the Polish Center for Torture Survivors:
adw. Aleksandra Nędzi-Marek, MSc in Law, MA in Human Rights & Democracy

1. Działalność Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych w zakresie przeciwdziałania wojennej przemocy seksualnej.

Działalność trybunałów karnych *ad hoc* przyczyniła się do podjęcia przez Radę Bezpieczeństwa ONZ (dalej: RB ONZ) dyskusji na temat roli kobiet w kontekście utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa¹. Szczególne w tym względzie znaczenie miała **rezolucja ONZ nr 1320 z 2000r.**, w której uznano, że przemoc seksualna związana z konfliktami zbrojnymi stanowi zagrożenie dla pokoju i bezpieczeństwa na świecie². Rezolucja ta wpłynęła w znaczący sposób na zmianę postrzegania roli kobiet w kontekście konfliktów zbrojnych. Wezwano w niej wszystkie strony potencjalnego konfliktu zbrojnego do podjęcia specjalnych środków ochronnych kobiet i dziewcząt przed przemocą ze względu na płeć, w szczególności przed gwałtem i innymi formami wykorzystywania seksualnego i wszelkich innych form przemocy w sytuacjach konfliktów zbrojnych³. Podkreślono przy tym odpowiedzialność wszystkich państw za położenie kresu bezkarności i ścigania osób odpowiedzialnych za ludobójstwo, zbrodnie przeciwko ludzkości i wojnę, w tym za przestępstwa związane z przemocą seksualną i inną przemocą wobec kobiet oraz dziewcząt i w związku z tym podkreślono potrzebę wykluczenia tych przestępstw tam gdzie jest to możliwe

¹A. Domagała, *Praktyczny przewodnik w zakresie międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych*, Lublin 2023.,s. 271, 272

²Resolution 1325 (2000) Adopted by the Security Council at its 4213th meeting, on 31 October 2000, S/RES/1325 (2000)

https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SC_ResolutionWomenPeaceSecurity_SRES1325%282000%29%28english_0.pdf (dostęp: 09.08.2024).

³ Ibidem.

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

z przepisów dotyczących amnestii⁴. Rezolucja ta jest uznawana za kamień milowy odnoszący się do włączania doświadczeń kobiet w kontekście konfliktów zbrojnych⁵.

Natomiast w **rezolucji nr 1820** podkreślono, że przemoc seksualna stosowana lub zalecana, jako taktyka wojenna w celu szeroko zakrojonego lub systematycznego ataku na ludność cywilną może znacząco zaostrzyć sytuacje konfliktów zbrojnych, a przez to utrudniać przywrócenie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa⁶, a skuteczne kroki mające na celu zapobieganie takim aktom przemocy seksualnej mogą przyczynić się do ich znaczącej poprawy⁷. RB ONZ wezwała przy tym do podjęcia działań mających na celu zwiększenie wrażliwości na wojenną przemoc seksualną w trakcie przygotowywania operacji pokojowych. Kolejne rezolucje RB ONZ (poza już wspomnianymi) koncentrowały się na następujących zagadnieniach:

1. Przemocy seksualnej w konfliktach zbrojnych oraz wysiłków na rzecz walki z nią (**rezolucja nr 1888 z 2009r.**)⁸.
2. Potrzebie zwiększenia wysiłków na rzecz wdrażania postanowień rezolucji 1325 oraz monitorowania jej implementacji (**rezolucja nr 1889 z 2009 r.**)⁹,
3. Walce z bezkarnością sprawców przemocy seksualnej w konfliktach zbrojnych (**rezolucja nr 1960 z 2010 r.**)¹⁰,

⁴ United Nations Security Council, Resolution 1325 (2000) Adopted by the Security Council at its 4213th meeting, on 31 October 2000, S/RES/1325 (2000) https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SC_ResolutionWomenPeaceSecurity_SRES1325%282000%29%28english_0.pdf (dostęp: 09.08.2024).

⁵A. Gasztold, *Krajowy Plan Działania na Rzecz Realizacji Agendy dotyczącej kobiet, pokoju i bezpieczeństwa na lata 2018-2021* <https://archiwum.rcb.gov.pl/krajowy-plan-dzialania-na-rzecz-realizacji-agendy-onz-dotyczacej-kobiet-pokoju-i-bezpieczenstwa-na-lata-2018-2021/> (dostęp: 08.08.2024).

⁶ United Nations Security Council, Resolution 1820 (2008), S/RES/1820 (2008), <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/CAC%20S%20RES%201820.pdf> (dostęp: 09.08.2024).

⁷ Resolution 1820 (2008), S/RES/1820 (2008), <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/CAC%20S%20RES%201820.pdf> (dostęp: 09.08.2024).

⁸ United Nations Security Council, Resolution 1888 (2009) Adopted by the Security Council at its 6195th meeting, on 30 September 2009, <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/WPS%20SRES%201888.pdf> (dostęp: 09.08.2024).

⁹, Resolution 1889 (2009) Adopted by the Security Council at its 6196th meeting, on 5 October 2009, [https://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/securitycouncil/S-RES-1889-\(2009\)-English.pdf](https://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/securitycouncil/S-RES-1889-(2009)-English.pdf) (dostęp: 09.08.2024).

¹⁰ United Nations Security Council, Resolution 1960 (2010) Adopted by the Security Council at its 6453rd meeting, on 16 December 2010, <https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/resolution/resolution-1960-2010/Resolution-1960-2010-en.pdf> (dostęp: 09.08.2024).

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

4. Wdrażaniu rezolucji 1325 oraz późniejszych rezolucji dotyczącej kobiet, pokoju i bezpieczeństwa agendy kobiet, pokoju i bezpieczeństwa (**rezolucja nr 2106 z 2013 r.**),
5. Rozbudowaniu postanowień wcześniejszych rezolucji w zakresie m.in. roli kobiet w procesach pokojowych oraz potrzeby współpracy ONZ, Rady Bezpieczeństwa, organizacji regionalnych oraz państw członkowskich na rzecz realizacji Agendy (**rezolucja nr 2122 z 2013 r.**)¹¹,
6. Działaniu z zakresu implementacji Agendy kobiet, pokoju i bezpieczeństwa (**rezolucja nr 2242 z 2015 r.**)¹²,
7. Związku pomiędzy handlem ludźmi, przemocą seksualną, terroryzmem i międzynarodową przestępczością zorganizowaną (**rezolucja nr 2331 z 2016 r.**)¹³,
8. Zwalczeniu przemocy seksualnej w konfliktach zbrojnych i walki z bezkarnością sprawców takiej przemocy (**nr 2467 z 2019 r.**)¹⁴,
9. Stanu implementacji Rezolucji 1325 w związku z 20-rocznicą jej przyjęcia (**nr 2493 z 2019 r.**)¹⁵.

Warto nadmienić, że w rezolucjach tych zwrócono także uwagę, że aktami przemocy seksualnej dotknięci są także mężczyźni.

Rezolucje RB ONZ przyczyniły się do dyskusji w zakresie opieki nad ocalałymi z wojennego gwałtu i tortur. Szczególne znaczenie ma tutaj rezolucja RB ONZ z dnia 23 kwietnia 2019 r. nr 2467¹⁶. Zwrócono w niej uwagę na specyficzne problemy z którymi borykają się kobiety i dziewczęta, które zaszły w ciążę w wyniku przemocy seksualnej podczas

¹¹ United Nations Security Council, Resolution 2122 (2013) Adopted by the Security Council at its 7044th meeting, on 18 October 2013, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n13/523/44/pdf/n1352344.pdf> (dostęp: 09.08.2024).

¹² United Nations Security Council, Resolution 2242 (2015) Adopted by the Security Council at its 7533rd meeting, on 13 October 2015, https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2242.pdf (dostęp: 09.08.2024).

¹³ United Nations Security Council, Resolution 2331 (2016) Adopted by the Security Council at its 7847th meeting, on 20 December 2016, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n16/451/58/pdf/n1645158.pdf> (dostęp: 09.08.2024).

¹⁴ United Nations Security Council, Resolution 2467 (2019) Adopted by the Security Council at its 8514th meeting, on 23 April 2019, https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2467.pdf (dostęp: 08.09.2024).

¹⁵ United Nations Security Council, Resolution 2493 (2019) Adopted by the Security Council at its 8649th meeting, on 29 October 2019, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n19/339/37/pdf/n1933937.pdf> (dostęp: 08.08.2024).

¹⁶ United Nations Security Council, Resolution 2467 (2019) Adopted by the Security Council at its 8514th meeting, on 23 April 2019, https://www.un.org/shestandsforpeace/sites/www.un.org/shestandsforpeace/files/unsr_2467_2019_on_wps_english.pdf (dostęp: 08.09.2024).

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

konfliktów zbrojnych i zdecydowały się zostać matkami. Podkreślono przy tym, że problemy z którymi mierzą się na co dzień te kobiety, związane są z marginalizacją ekonomiczną, społeczną, obrażeniami fizycznymi i psychicznymi¹⁷. Ponadto ich potomstwo często dotyka przy tym problem bezpieczeństwa, dyskryminacji i braku dostępu do zadośćuczynienia. Co istotne, RB ONZ wezwała wszystkie państwa do wdrożenia w swoich ustawodawstwach krajowych rozwiązań zapewniających równe prawa wszystkim osobom, które zostały dotknięte przemocą seksualną podczas konfliktów zbrojnych¹⁸. Wskazano wówczas, że takie zobowiązania nałożone są na Państwa - Strony Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet¹⁹ i Konwencji o Prawach Dziecka²⁰. RB ONZ zwróciła się także do Sekretarza Generalnego ONZ, aby w ciągu dwóch lat (nie później jednak jak do końca 2021r.) złożył sprawozdanie dotyczące tych kwestii²¹. W dniu 19 listopada 2021 r. Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet (CEDAW) oraz Komitet Praw Dziecka (CRC) wydały wspólne oświadczenie dotyczące zapewnienia profilaktyki, ochrony i pomocy dzieciom urodzonym w wyniku gwałtu związanego z konfliktem zbrojnym oraz ich matkom²². W tym

¹⁷ Zob. Trial International, *Rape Myths in Wartime Sexual Violence Trials. Transferring the Burden from Survivor to Perpetrator*, <https://trialinternational.org/wp-content/uploads/2018/01/20180112-TRIAL-Rape-Myths-ENG-WEB.pdf> (dostęp: 08. 09.2024).

¹⁸ United Nations Security Council, *Resolution 2467 (2019) Adopted by the Security Council at its 8514th meeting, on 23 April 2019*, https://www.un.org/shestandsforpeace/sites/www.un.org/shestandsforpeace/files/unscr_2467_2019_on_wps_english.pdf, art. 18, (dostęp: 08. 09.2024).

¹⁹ Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 18 grudnia 1979 r. (Dz. U. z 1982 r. Nr 10, poz. 71). Polska ratyfikowała konwencję w 1980 r.

²⁰ Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 z późn. zm.). Polska ratyfikowała konwencję w 1991 r. W tym kontekście należy uwagę na przepis art. 34 Konwencji o prawach dziecka zgodnie z którą Państwa-Strony zobowiązują się do ochrony dzieci przed wszelkimi formami wyzysku seksualnego i nadużyć seksualnych. W tym do podjęcia właściwych kroków o zasięgu krajowym, dwustronnym oraz wielostronnym dla przeciwdziałania:

- a) nakłanianiu lub zmuszaniu dziecka do jakichkolwiek nielegalnych działań seksualnych;
- b) wykorzystywaniu dzieci do prostytucji lub innych nielegalnych praktyk seksualnych;
- c) wykorzystywaniu dzieci w pornograficznych przedstawieniach i materiałach.

Rzeczpospolita Polska jest stroną konwencji od dnia 7 czerwca 1991 w związku z tym jest zobligowana do wprowadzenia w życie powyższych zapisów, co zresztą znalazło odzwierciedlenie w przepisach polskiego prawa karnego (np. art. 200 k.k., 200a k.k.).

²¹ United Nations Security Council, *Women and girls who become pregnant as a result of sexual violence in conflict and children born of sexual violence in conflict*. Report of the Secretary-General, S/2022/77, Women and girls who become pregnant as a result of sexual violence in conflict and children born of sexual violence in conflict <https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2022/02/report/auto-draft/N2223437.pdf> (dostęp: 08. 09.2024).

²² United Nations Human Rights, *CEDAW-CRC Join Statement: Ensuring prevention, protection and assistance for children born of conflict related rape and their mothers*,

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

dokumencie wyrażono głębokie zaniepokojenie ciągłymi aktami gwałtu i przemocy seksualnej. Komitety zaapelowały tym samym o odpowiednią pomoc i wsparcie dla dzieci urodzonych z gwałtu oraz o ochronę pełnego zakresu praw kobiet, które przeżyły gwałt oraz ich dzieci, celem ich rehabilitacji i reintegracji w okresie przemian pokonfliktowych w państwie. Wezwano tym samym wszystkie państwa, które są stronami tych konwencji do pilnego podjęcia środków w celu zakazania rekrutacji i wykorzystywania dzieci w konfliktach zbrojnych oraz ochrony kobiet i dziewcząt przed niewolnictwem seksualnym, prostytutką wojskową i wymuszonymi ciążami.

Zwrócono przy tym uwagę na brak istnienia programów mających na celu przyznawanie odszkodowań dla CHiBOW w wyniku czego są oni narażone na dalszą stygmatyzację w postaci aktów przemocy. Wskazano na niekorzystne praktyki, efektem których jest ograniczenie elementarnych praw człowieka, a także na utrudnianie im integracji ze społeczeństwem podczas wchodzenia w wiek adolescencji. Zwrócono uwagę zwłaszcza na: wykluczanie ich z rejestracji urodzeń, kwestionowanie praw do obywatelstwa czy brak istnienia formalnych systemów rejestracji stanu cywilnego. CEDAW i CRC wezwały tym samym Państwa-Strony do wypełnienia zobowiązań nałożonych na nie na mocy przepisów konwencji, takich jak: ochrona kobiet i dzieci przed przemocą seksualną związaną z konfliktami, zapewnienie dostępu do opieki zdrowotnej, edukacji i opieki nad dziećmi. Co istotne, podkreślono konieczność zapewnienia kobietom w okresie konfliktu zbrojnego stałego dostępu do usług w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego. Ponadto osoby, które doświadczyły gwałtu powinny mieć możliwość skorzystania z opieki po gwałcie, ale także zapewnienie dostępu do doraźnej antykoncepcji, profilaktyki przed AIDS/HIV, czy wreszcie do aborcji oraz usług poaborcyjnych. Niezmiernie ważne jest także udzielenie im pomocy w postaci poradnictwa psychospołecznego, dostępu do placówek położniczych i opieki poporodowej. W stosunku do dziewcząt, które są ofiarami gwałtów kluczowym wydaje się być zapewnienie dostępu do edukacji. Komitety podkreśliły także, że w ramach świadczonej pomocy humanitarnej należy przede wszystkim pamiętać o zabezpieczeniu kobiet w ciąży i matek karmiących. Stanowisko komitetów to bardzo ważny moment w dyskusji nad przywróceniem ofiarom gwałtów i ich

<https://www.ohchr.org/en/documents/statements/cedaw-crc-joint-statement-ensuring-prevention-protection-and-assistance> s. 1 (dostęp: 08. 09.2024).

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

potomstwu godności, na zapewnienie im należnego miejsca w społeczeństwie, zwrócenia uwagi społeczności międzynarodowej na problem ich marginalizacji.

Realizując wytyczne RB ONZ wynikające z art. 18 wspomnianej już rezolucji, w dniu 22 stycznia 2022 r. Sekretarz Generalny ONZ przedstawił raport dotyczący sytuacji kobiet i dziewcząt, które w trakcie trwania konfliktu doświadczyły przemocy seksualnej²³, a także sytuacji dzieci, które w ich następstwie przyszły na świat²⁴. W dokumencie tym Sekretarz Generalny zauważył, że okrucieństwa wojny są szczególnie dotkliwe dla kobiet i dziewcząt, gdyż naruszają ich autonomię cielesną i piętnują je na całe życie²⁵. W raporcie tym opisano problemy z jakimi borykają się osoby zgwałcone w czasie konfliktów w różnych częściach świata przejawiające się w: stygmatyzacji, wykluczeniu, aktach przemocy czy braku społecznej akceptacji itp. **Sekretarz Generalny ONZ poruszył problem braku dostępu do usług związanych ze zdrowiem seksualnym, reprodukcyjnym i psychicznym. Zauważył, że w tych sprawach pojawia się zazwyczaj opieszałość wymiaru sprawiedliwości i częsta marginalizacja tego problemu. Zwrócił uwagę na niedostosowanie systemu prawnego w tych kwestiach.** Zauważył, że w niektórych krajach²⁶ do wydania dokumentów dotyczących urodzin czy obywatelstwa wymagany jest udział ojca dziecka, co bezpośrednio przedkłada się na uniemożliwienie dzieciom z wojennych gwałtów możliwości korzystania z podstawowych praw, przez co pogłębia się ich społeczne wykluczenie. **Wskazał przy tym, że dzieci zrodzone z wojennych gwałtów borykają się z międzypokoleniową traumą.** Efektem tego mogą być problemy związane z ich wychowaniem, co w skrajnych przypadkach powodować może występowanie u nich depresji, uzależnienia od narkotyków lub alkoholu²⁷. W raporcie tym zauważono, że szkody na jakie narażone są te osoby obejmują urazy fizyczne, traumę psychiczną, marginalizację społeczno-ekonomiczną, bezpaństwowość, ale także

²³ Zgodnie ze stanowiskiem Sekretarza Generalnego, pojęcie przemocy seksualnej jest przy tym rozumiane, jako: gwałt, niewolnictwo seksualne, przymusowa prostytutka, przymusowa ciąża, przymusowa aborcja, wymuszona sterylizacja, wymuszone małżeństwo, handel ludźmi w celu wykorzystania seksualnego lub wyzysku w trakcie trwania konfliktu, a także każda inna forma przemocy seksualnej o porównywalnej wadze popełnianej wobec: kobiet, dziewcząt, mężczyzn oraz chłopców, jeśli jest bezpośrednio lub pośrednio związana z konfliktem.

²⁴ United Nations Security Council, *Women and girls who become pregnant as a result of sexual violence in conflict and children born of sexual violence in conflict*, <https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2022/02/report/auto-draft/N2223437.pdf> (dostęp: 15.08.2024).

²⁵ Ibidem.

²⁶ Np. Libia, czy Somalia.

²⁷ Takie przypadki zaobserwowano w Demokratycznej Republice Konga, czy w Rwandzie.

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

dyskryminację, stygmatyzację i bariery prawne²⁸. Ponadto zgwałcone kobiety często nie są w stanie znaleźć zatrudnienia z powodu trwałych urazów ginekologicznych, infekcji przenoszonych drogą płciową, czy zaburzeń psychicznych. Wszystkie te następstwa utrudniają realizację praw kobiet i dzieci i są bezpośrednio związane z wybuchem lub eskalacją konfliktu²⁹. Podkreślono przy tym, że w patriarchalnych społeczeństwach takie kobiety wraz ze swoim potomstwem często są postrzegane, jako osoby związane ze stronami konfliktu. Takie spojrzenie w niektórych przypadkach jest przyczyną m.in. dzieciobójstwa czy porzucania potomstwa przez kobiety, które stały się ofiarami napaści seksualnej. Ten brak akceptacji i zrozumienia pogłębia urazy międzypokoleniowe, czego następstwem mogą być kolejne akty przemocy³⁰. Sekretarz Generalny ONZ podkreślił, że pomoc dla tego typu ofiar wymaga wyjątkowej delikatności, powinna być ona świadczona z poszanowaniem ich bezpieczeństwa i poufności, celem niepogłębiania wykluczenia. Powinna przy tym skupiać się na promowaniu praw człowieka w tym praw dzieci z wojennych gwałtów.

Warto zaznaczyć, że RB ONZ utworzyła mandat Specjalnego Przedstawiciela ds. Przemocy Seksualnej w Konflikcie rozpoczęła rozmieszczanie doradców ds. ochrony kobiet w operacjach pokojowych i wielokrotnie wzywała system ONZ do współpracy w zakresie przeciwdziałania przemocy seksualnej związanej z konfliktami głównie za pośrednictwem sieci działań ONZ przeciwko przemocy seksualnej w konfliktach. Przyjęcie rezolucji 2467 w 2019 r. zapoczątkowało nową dekadę działań i przekształcania zaleceń rezolucji w rozwiązania dla ocalałych.

2. Regulacje w zakresie przeciwdziałania wojennej przemocy seksualnej na poziomie regionalnym.

Jak słusznie zauważa A. Domagała „Unia Europejska jest jednym z najgorliwszych orędowników zwalczania dyskryminacji i przemocy seksualnej względem kobiet³¹.” W tym zakresie zwrócić należy uwagę na dokument z dnia 1 grudnia 2008 r. odnoszący się do

²⁸ United Nations Security Council, *Women and girls who become pregnant as a result of sexual violence in conflict and children born of sexual violence in conflict* <https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2022/02/report/auto-draft/N2223437.pdf> (dostęp: 15.08.2024).

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem.

³¹ A. Domagała, *Przemoc...op.cit.*, s. 275.

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

implementacji wspomnianych już rezolucji **RB ONZ nr 1325 oraz 1820**³². Podkreślono w nim, że zarówno kobiety, jak i mężczyźni, dziewczęta i chłopcy biorą udział w konfliktach zbrojnych, utrzymywaniu i odbudowie pokoju i rekonstrukcji powojennej rzeczywistości³³. **Zaznaczono, że współczesne konflikty wymierzone są w szczególności w populację cywilną i w tym znaczeniu kobiety są jego głównym celem, a gwałt jest wykorzystywany do czystek etnicznych i używany, jako wojenna taktyka.** Wiele kobiet i dziewcząt jest przy tym wykorzystywanych w charakterze niewolnic seksualnych. **W dokumencie tym przewidziano podjęcie działań mających na celu implementację wspomnianych konwencji, które to zadanie realizowane jest poprzez budowanie potencjału kobiet i organizacji kobiecych, udzieleniu im wsparcia w zaangażowanie się i monitorowanie procesów budowy pokoju i sprawiedliwości okresu przejściowego**³⁴.

UE aktywnie wdraża rezolucję Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1325 (dalej: Agendę ONZ WPS lub Agenda) stawiając ją w centrum wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE. Ciężar realizacji zawartych w niej postulatów, spoczywa na państwach, które opracowują Krajowe Plany Działania.

Z uwagi na fakt, że od dnia 23 września 2016 r. Polska jest członkiem sieci punktów kontaktowych (*The WPS Focal Points Network*) oraz niestałym członkiem RB ONZ podjęła prace nad Krajowym Planem Działania (dalej: Plan) na rzecz Agendy ONZ dotyczącej kobiet, pokoju i bezpieczeństwa³⁵. Plan ten wyznacza ramy koncepcyjne związane z realizacją przez Polskę postanowień jedenastu rezolucji RB ONZ. W realizację Planu zaangażowane są **Ministerstwo Obrony Narodowej, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Finansów, Krajowa Administracja Skarbowa, Policja i Straż Graniczna**³⁶.

Głównymi postulatami wyrażonymi w Agendzie są: potrzeba zwiększenia udziału kobiet w procesach pokojowych, w misjach i operacjach pokojowych, wzmocnienia ich roli w procesach decyzyjnych związanych z zapewnieniem pokoju, jak również zwrócenie

³² Council of the European Union, *Comprehensive approach to the EU implementation of the United Nations Security Council Resolutions 1325 and 1820 on women, peace and security*, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2015671%202008%20REV%201/EN/pdf> (dostęp: 15.08.2024).

³³ Ibidem.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem.

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

uwagi na potrzeby ochrony i wsparcia kobiet i dzieci podczas konfliktów zbrojnych oraz w środowisku pokonfliktowym³⁷. Agenda koncentruje się na czterech filarach: zapobieganie (*prevention*)³⁸, udział (*participation*)³⁹, ochrona (*protection*)⁴⁰, wsparcie i odbudowa⁴¹ (*relief and recovery*)⁴².

W zakresie przemocy seksualnej Polska została zobowiązana do podjęcia działań, których celem jest ochrona oraz wsparcie ofiar CRSV. Zadania te realizowane są poprzez zapobieganie na forum międzynarodowym przede wszystkim poprzez działania w RB ONZ, walkę ze stygmatyzacją ofiar, przeszkolenie pracowników misji zagranicznych, udzielanie wsparcia i ochrony w środowiskach konfliktowych, podjęcie działań mających na celu zapobieżenie bezkarności sprawców w tym także pracowników misji zagranicznych i operacji pokojowych⁴³. Przykładami projektów zrealizowanych przez Polskę są projekty o charakterze dwustronnym:

1. W Jordanii: Polska Misja Medyczna realizowała projekt pt. „Opieka medyczna dla kobiet i dzieci mieszkających w słabo rozwiniętych obszarach prowincji Zarka i Al-Mafrak”, jego celem było doradztwo z zakresu: planowania rodziny i porady dotyczące wieku rozrodczego, ale także kwestii związanych z kosztami wychowania dziecka oraz środków potrzebnych na utrzymanie rodziny⁴⁴. Uchodźcy pochodzący z Syrii, a także społeczność lokalna zamieszkująca trudno dostępne i słabo rozwinięte obszary, niepełnosprawni bez środków finansowych mają zapewnioną m.in. podstawową opiekę medyczną, opiekę okołoporodową, poradnictwo z zakresu nowoczesnych metod planowania rodziny.

³⁷Ibidem, s. 4.

³⁸ *Zapobieganie*: dotyczy zapobiegania konfliktom i wszelkim formom przemocy w stosunku do kobiet i dziewcząt zarówno w trakcie trwania konfliktu, jak i po jego zakończeniu. Odnosi się do zapobiegania przemocy seksualnej w konfliktach zbrojnych poprzez walkę z bezkarnością i poprawę efektywności ścigania sprawców.

³⁹ *Udział*: dotyczy promowania równości kobiet i mężczyzn i zapewnienie tym pierwszym udziału w procesach decyzyjnych odnoszących się do pokoju i bezpieczeństwa na poziomie krajowym.

⁴⁰ *Ochrona*: dotyczy ochrony osób najbardziej narażonych na przemoc w czasie trwania konfliktów zbrojnych ze szczególnym uwzględnieniem przemocy seksualnej.

⁴¹ *Wsparcie i odbudowa*: odnosi się do konieczności zwrócenia uwagi na potrzeby kobiet i dzieci w społeczeństwach postkonfliktowych.

⁴² *Krajowy Plan Działania...op.cit.*, s. 4.

⁴³ Krajowy Plan Działania na rzecz realizacji Agendy ONZ dotyczącej kobiet, pokoju i bezpieczeństwa na lata 2018-2023, Warszawa 2022, s. 16.

⁴⁴ Ministerstwo Spraw Zagranicznych, *Realizacja Krajowego Planu Działania na rzecz Agendy dotyczącej kobiet pokoju i bezpieczeństwa w latach 2019-2020*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/realizacja-krajowego-planu-dzialania-na-rzecz-agendy-onz-dotyczacej-kobiet-pokoju-i-bezpieczenstwa-w-latach-2019-2020> (dostęp: 18.08.2024).

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

2. W Gruzji: Polska realizowała zadania związane z budową wsparcia dla ofiar przemocy domowej, zapewniała pomoc psychologiczną, szkolenia zawodowe, a osoby które je ukończyły miały zapewnioną pomoc w znalezieniu zatrudnienia. Dla kobiet doświadczających przemocy domowej działała grupa wsparcia, a dla personelu zajmującego się tą problematyką w Gruzji prowadzono specjalne szkolenia⁴⁵.

W zakresie omawianej problematyki warto zwrócić uwagę na Dyrektywę Rady 2003/9/WE dotyczącą ustanowienia minimalnych norm dotyczących przyjmowania osób ubiegających się o azyl⁴⁶. Zgodnie z treścią przepisu art. 17 „Państwa Członkowskie biorą pod uwagę szczególną sytuację osób wrażliwych, takich jak małoletni, małoletni pozbawieni opieki, osoby niepełnosprawne, osoby starsze, kobiety ciężarne, rodzice samotnie wychowujący małoletnie dzieci oraz osoby, które zostały poddane torturom, ofiary gwałtu lub innych poważnych form przemocy fizycznej, psychicznej lub seksualnej, w ustawodawstwie krajowym wprowadzającym w życie przepisy rozdziału II odnoszące się do materialnych warunków przyjmowania i opieki zdrowotnej.” W art. 18 ust. 2 tego dokumentu „Państwa Członkowskie zapewniają dostęp do usług rehabilitacyjnych dla małoletnich będących ofiarami jakiegokolwiek formy nadużyć, zaniedbywania, wykorzystywania, torturowania lub okrutnego, niehumanitarnego i upokarzającego traktowania, lub dla małoletnich, którzy ucierpieli w wyniku konfliktów zbrojnych, oraz zapewniają im także właściwą opiekę nad zdrowiem psychicznym oraz fachową poradę w razie potrzeby”. Z kolei w art. 20 zwrócono uwagę, że „Państwa Członkowskie, w razie potrzeby, zapewniają osobom torturowanym, ofiarom gwałtu lub innych poważnych aktów przemocy otrzymanie niezbędnego leczenia szkód zdrowotnych wyrządzonych wymienionymi aktami”.

⁴⁵ Więcej na ten temat: Ministerstwo Spraw Zagranicznych, *Realizacja Krajowego Planu Działania na rzecz Agendy dotyczącej kobiet pokoju i bezpieczeństwa w latach 2019-2020*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/realizacja-krajowego-planu-dzialania-na-rzecz-agendy-onz-dotyczacej-kobiet-pokoju-i-bezpieczenstwa-w-latach-2019-2020> (dostęp: 18.08.2024).

⁴⁶ Dyrektywa Rady 2003/9/WE z dnia 27 stycznia 2003 r. ustanawiająca minimalne normy dotyczące przyjmowania osób ubiegających się o azyl, Dz. Urz. L031, 06/02/2003 P. 0018-0025, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX%3A32003L0009> (dostęp: 16.08.2024).

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

Istotnym dokumentem jest **Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (dalej: konwencja stambulska)**⁴⁷. Dokument został przez UE podpisany w 2017 r., ale zaczął on obowiązywać dopiero w dniu 1 października 2023r⁴⁸.

Przepisy konwencji mają zastosowanie do wszelkich form przemocy wobec kobiet, w tym także przemocy domowej (art. 2). W preambule dokumentu zwrócono uwagę, że „kobiety i dziewczęta są często narażone na poważne formy przemocy takie jak: przemoc domowa, molestowanie seksualne, gwałt, małżeństwo z przymusu, tak zwane „przestępstwa w imię honoru” i okaleczanie narządów płciowych, które stanowią poważne naruszenie praw człowieka wobec kobiet i dziewcząt i główną przeszkodę w osiągnięciu równouprawnienia kobiet i mężczyzn”⁴⁹. **Zauważono, że „stałe łamanie praw człowieka podczas konfliktów zbrojnych, dotyczące ludność cywilną, przede wszystkim kobiety, przybierające formę systematycznego stosowania na szeroką skalę gwałtów oraz przemocy seksualnej, powoduje eskalację przemocy ze względu na płeć zarówno w trakcie konfliktu, jak i po jego zakończeniu”.**

Zgodnie z treścią art.1 celem konwencji jest ochrona kobiet przed wszelkimi formami przemocy oraz zapobieganie, ściganie i eliminacja przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, przyczynienie się do eliminacji wszelkich form dyskryminacji kobiet oraz wspieranie rzeczywistego równouprawnienia kobiet i mężczyzn, w tym poprzez wzmocnienie pozycji kobiet, stworzenie szeroko zakrojonego planu ramowego, polityk i działań na rzecz ochrony i wsparcia wszystkich ofiar przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, zacieśnianie międzynarodowej współpracy mającej na celu likwidację przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, zapewnienie wsparcia i pomocy organizacjom i instytucjom władzy wykonawczej w skutecznej współpracy na rzecz wypracowania zintegrowanego podejścia do likwidacji przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Zgodnie z zasadą odpowiedzialności państwa wyrażoną w art. 5 dokumentu, Państwa-Strony obowiązane są do powstrzymania przemocy wobec kobiet i zapewnienia przestrzegania tego obowiązku przez władze państwowe,

⁴⁷ Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, <https://cpk.org.pl/wp-content/uploads/2020/07/Konwencja-o-zapobieganiu-i-zwalczaniu-przemocy-wobec-kobiet-i-przemocy-domowej.pdf> (dostęp: 15.08.2024).

⁴⁸ Rzeczpospolita, *Od 1 października zaczyna obowiązywać Konwencja Stambulska*, <https://www.rp.pl/prawo-dla-ciebie/art39196041-od-1-pazdziernika-zaczyna-obowiazywac-konwencja-stambulska> (dostęp: 15.08.2024).

⁴⁹ Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzona w Stambule dnia 11 maja 2011 r. (Dz. U. z 2015 r. poz. 961 z późn. zm.).

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

urzędników, działaczy, instytucje i inne jednostki, które działają w imieniu państwa. Wśród wielu zobowiązań nałożonych na Państwa-Strony należy zwrócić uwagę na zadania polegające na zapewnieniu środków prawnych lub innych koniecznych działań do utworzenia lub wsparcia programów leczenia zapobiegających ponownemu popełnianiu przestępstw na tle seksualnym (art. 16 ust. 2). W dokumencie tym zawarto także ważne regulacje odnoszące się do podjęcia odpowiednich działań mających na celu opracowanie odpowiednich przepisów dzięki którym ofiarom będzie przysługiwało prawo do odszkodowania (art. 29, art. 30). W zakresie przemocy seksualnej niezbędne jest zwrócenie uwagi na przepisy art. 36 w którym nałożono obowiązek podjęcia koniecznych działań ustawodawczych lub innych, których celem jest zagwarantowanie, że penalizowane będą czyny umyślne takie jak: dokonywanie penetracji waginalnej, analnej lub oralnej o charakterze seksualnym drugiej osoby jakkolwiek częścią ciała lub jakimkolwiek przedmiotem bez zgody tej osoby, dokonywanie innych czynności o charakterze seksualnym wobec drugiej osoby bez zgody tej osoby, doprowadzenie drugiej osoby bez jej zgody do podjęcia czynności o charakterze seksualnym wobec osoby trzeciej. Zgoda na takie czynności musi zostać udzielona przez osobę, która jest zdolna do składania oświadczeń woli, co należy oceniać w świetle danych okoliczności (art. 36 ust. 2).

Bibliografia (alfabetycznie):

1. Council of the European Union, *Comprehensive approach to the EU implementation of the United Nations Security Council Resolutions 1325 and 1820 on women, peace and security*, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2015671%202008%20REV%201/EN/pdf>
2. Domagała P., *Praktyczny przewodnik w zakresie międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych*, Lublin 2023.
3. Dyrektywa Rady 2003/9/WE z dnia 27 stycznia 2003 r. ustanawiająca minimalne normy dotyczące przyjmowania osób ubiegających się o azyl, Dz. Urz. L031, 06/02/2003 P. 0018-0025, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX%3A32003L0009>
4. Gasztold A., *Krajowy Plan Działania na Rzecz Realizacji Agendy dotyczącej kobiet, pokoju i bezpieczeństwa na lata 2018-2021*, <https://archiwum.rcb.gov.pl/krajowy-plan-dzialania-na-rzecz-realizacji-agendy-onz-dotyczacej-kobiet-pokoju-i-bezpieczenstwa-na-lata-2018-2021/>
5. Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 18 grudnia 1979 r. (Dz. U. z 1982 r. Nr 10, poz. 71). Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, <https://cpk.org.pl/wp-content/uploads/2020/07/Konwencja-o-zapobieganiu-i-zwalczaniu-przemocy-wobec-kobiet-i-przemocy-domowej.pdf>
6. Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 z późn. zm.).
7. Krajowy Plan Działania na rzecz realizacji Agendy ONZ dotyczącej kobiet, pokoju i bezpieczeństwa na lata 2018-2023, Warszawa 2022, <https://www.gov.pl/web/kas/krajowy-plan-dzialania-na-rzecz-realizacji-agendy-onz-dotyczacej-kobiet-pokoju-i-bezpieczenstwa>
8. Ministerstwo Spraw Zagranicznych, *Realizacja Krajowego Planu Działania na rzecz Agendy dotyczącej kobiet pokoju i bezpieczeństwa w latach 2019-2020*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/realizacja-krajowego-planu-dzialania-na-rzecz-agendy-onz-dotyczacej-kobiet-pokoju-i-bezpieczenstwa-w-latach-2019-2020>

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

9. Resolution 1889 (2009) Adopted by the Security Council at its 6196th meeting, on 5 October 2009, [https://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/securitycouncil/S-RES-1889-\(2009\)-English.pdf](https://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/securitycouncil/S-RES-1889-(2009)-English.pdf)
10. Resolution 1325 (2000) Adopted by the Security Council at its 4213th meeting, on 31 October 2000, S/RES/1325 (2000) https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SC_ResolutionWomenPeaceSecurity_SRES1325%282000%29%28english_0.pdf
11. Rzeczpospolita, *Od 1 października zaczyna obowiązywać Konwencja Stambulska*, <https://www.rp.pl/prawo-dla-ciebie/art39196041-od-1-pazdziernika-zaczyna-obowiazywac-konwencja-stambulska>
12. Trial International, *Rape Myths in Wartime Sexual Violence Trials. Transferring the Burden from Survivor to Perpetrator*, <https://trialinternational.org/wp-content/uploads/2018/01/20180112-TRIAL-Rape-Myths-ENG-WEB.pdf>
13. United Nations Human Rights, *CEDAW-CRC Join Statement: Ensuring prevention, protection and assistance for children born of conflict related rape and their mothers*, <https://www.ohchr.org/en/documents/statements/cedaw-crc-joint-statement-ensuring-prevention-protection-and-assistance>
14. United Nations Security Council, Resolution 1888 (2009) Adopted by the Security Council at its 6195th meeting, on 30 September 2009, <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/WPS%20SRES%201888.pdf>
15. United Nations Security Council, Resolution 1820 (2008), S/RES/1820 (2008), <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/CAC%20S%20RES%201820.pdf>
16. United Nations Security Council, Resolution 1960 (2010) Adopted by the Security Council at its 6453rd meeting, on 16 December 2010, <https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/resolution/resolution-1960-2010/Resolution-1960-2010-en.pdf>
17. United Nations Security Council, Resolution 2122 (2013) Adopted by the Security Council at its 7044th meeting, on 18 October 2013, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n13/523/44/pdf/n1352344.pdf>
18. United Nations Security Council, Resolution 2242 (2015) Adopted by the Security Council at its 7533rd meeting, on 13 October 2015, https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2242.pdf
19. United Nations Security Council, Resolution 2331 (2016) Adopted by the Security Council at its 7847th meeting, on 20 December 2016, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n16/451/58/pdf/n1645158.pdf>
20. United Nations Security Council, Resolution 2467 (2019) Adopted by the Security Council at its 8514th meeting, on 23 April 2019, https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2467.pdf
21. United Nations Security Council, Resolution 2493 (2019) Adopted by the Security Council at its 8649th meeting, on 29 October 2019, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n19/339/37/pdf/n1933937.pdf>
22. United Nations Security Council, *Resolution 2467 (2019) Adopted by the Security Council at its 8514th meeting, on 23 April 2019*, https://www.un.org/shestandsforpeace/sites/www.un.org/shestandsforpeace/files/unsr_2467_2019_on_wps_english.pdf
23. United Nations Security Council, *Women and girls who become pregnant as a result of sexual violence in conflict and children born of sexual violence in conflict*. Report of the Secretary-General, S/2022/77, <https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2022/02/report/auto-draft/N2223437.pdf>

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
 Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

